

Сергій Мельник,

кандидат юридичних наук, начальник
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

АДМІНІСТРУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ ОРГАНАМИ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ У ДЕРЖАВАХ АЗІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЯПОНІЇ, КИТАЮ, ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ)

Висвітлено питання щодо адміністрування національної безпеки й обороноздатності у таких зарубіжних державах, як: Японія, Китай, Південна Корея. Вказано, що адміністрування національної безпеки і обороноздатності – це управлінський вплив посадових осіб та органів влади, які відповідно до законодавства уповноважені приймати рішення про організацію діяльності суб'єктів військового управління задля успішного виконання покладених на них завдань і функцій.

Акцентовується увага на тому, що моделі адміністрування діяльності військової організації в Японії, Китаї, Південній Корей мають певні особливості, що зумовлено історичними умовами державотворення.

Ключові слова: національна безпека, обороноздатність, суб'єкти військового управління, збройні сили, Японія, Китай, Південна Корея, Україна.

Бібл.: 11.

Мельник С. М.

Администрирование национальной безопасности и обороноспособности органами военного управления в государствах Азии (на примере Японии, Китая, Южной Кореи)

Освещено вопросы относительно администрирования национальной безопасности и обороноспособности в таких зарубежных государствах как Япония, Китай, Южная Корея. Отмечено, что администрирование национальной безопасности и обороноспособности представляет собой управленческое влияние должностных лиц и органов власти, которые в соответствии с законодательством уполномочены принимать решение об организации деятельности субъектов военного управления ради успешного выполнения возложенных на них заданий и функций.

Акцентируется внимание на том, что модели администрирования деятельности военной организации в Японии, Китае, Южной Корее имеют определенные особенности, что обусловлено историческими условиями создания государства.

Ключевые слова: национальная безопасность, обороноспособность, субъекты военного управления, вооруженные силы, Япония, Китай, Южная Корея, Украина.

Melnyk S.M.

Administration of national security and defense capability of military administration in Asia states (on the examples of Japan, China, South Korea)

The article covers the issues concerning the administration of national security and defense capability in such foreign states as Japan, China, South Korea. It is noted, that models of administration of military organization activities in the specified states have certain features due to historical conditions of state formation. The system of national security and defense administration of developed countries of Asia began to emerge in the second half of the 20th century. That was due to the fact that most of the countries of Asian region liberated from colonial dependence after the Second World War, took the path of self-building and finalized the political structure and priorities of foreign policy development.

The main subject is the armed forces (the army). It is emphasized, that the models of administration of military organization activities in Japan, China, South Korea have certain features due to historical conditions of state formation.

Administration of national security and defense capability is an administrative impact of the officials and authorities who, on accordance with the law, are authorized to make decisions on the organization of activities of the military administration subjects for the successful performance of tasks and functions entrusted to them.

It is concluded, that the administration of providing national security and defense in developed states of Asia is carried out by an extensive system of organs of military command. Among them, the most important is the activity of the armed forces of the state or institutions, which perform their functions (in the case of Japan). It is emphasized,

that in Japan and South Korea the national model of structural organization and functioning of organs of military command was formed under the guidance of the US specialists. It is grounded, that the promising direction of scientific development is the elaboration of proposals on borrowing and implementing of foreign experience into the national practice of Ukraine's security and defense sector functioning.

Keywords: national security, defense capability, subjects of military administration, armed forces, Japan, China, South Korea, Ukraine.

Постановка проблеми. У 2014 р. система національної безпеки і оборони України зіштовхнулася з небаченими раніше в новітній історії викликами: окупація Автономної Республіки Крим, загострення військово-політичної ситуації у східних регіонах держави, збільшення кількості порушень громадської безпеки і порядку. Зазначені чинники вимагають від держави перегляду засад державної політики у частині адміністрування національної безпеки і підтримання рівня обороноздатності, зміни формату формування і функціонування системи органів військового управління. У зазначеному контексті однією із важливих запорок оптимізації діяльності інституцій забезпечення національної безпеки і оборони України, перш за все Збройних Сил України, є запозичення і впровадження позитивного зарубіжного досвіду організації діяльності органів забезпечення державної безпеки і підтримання обороноздатності держави. Відповідно, важливим завданням вітчизняної юридичної науки є комплексна наукова розробка аспектів, які характеризують адміністрування національної безпеки і обороноздатності у державах, досвід яких є показовим у зазначеному відношенні.

На рівні національного законодавства України такі програмні документи у сфері забезпечення національної безпеки і оборони, як Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України, а також Стратегічний оборонний бюлетень передбачають, що налагодження співпраці із зарубіжними правоохоронними органами, а також військовими структурами, які забезпечують обороноздатність і державну безпеку є важливими умовами зміцнення національної системи безпеки і підтримання обороноздатності [1; 2]. Зважаючи на те, що останнім часом Україна веде активну діяльність у напрямі налагодження партнерських відносин з питань безпеки з багатьма державами світу, важливого значення набуває дослідження досвіду адміністрування національної безпеки й оборони органами військового управління у державах Азії. Відповідно, **метою статті** є висвітлення досвіду адміністрування національної безпеки і оборони, який накопили органи військового управління Японії, Китаю, Південної Кореї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій науковців, які займалися розробкою питань забезпечення національної безпеки і обороноздатності (В. Богуцький, Є. Григоренко, В. Ліпкан, Є. Перелигін, М. Шевченко), дає змогу констатувати недостатній рівень висвітлення досвіду діяльності уповноважених органів і служб держав Азії у напрямі забезпечення національної безпеки і оборони. Це підтверджує науково-практичну доцільність вивчення означених аспектів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Адміністрування національної безпеки й обороноздатності є складним та багатоступеневим процесом. Загалом це управлінський вплив посадових осіб і органів влади, які відповідно до законодавства уповноважені приймати рішення про організацію діяльності системи органів військового управління задля успішного виконання їхніх завдань і функцій. Переважно у розвинених державах Азії адміністрування питань забезпечення національної безпеки і підтримання високого рівня обороноздатності покладається на суб'єкти військового управління. М. Тищенко та В. Богуцький під «суб'єктами» військового управління пропонують розуміти конкретні органи військового управління, їх посадові особи, які виконують управлінські функції і наділені для цього відповідними повноваженнями [3, с. 69]. Головною, системоутворюючою ланкою системи суб'єктів військового управління є збройні сили й органи забезпечення національної (державної) безпеки.

Слід зазначити, що система адміністрування національної безпеки й оборони розвинених країн Азії почала формуватися у другій половині ХХ ст. Це було пов'язано з тим, що більшість держав азіатського регіону вийшли з-під колоніальної залежності після Другої світової війни, стали на шлях самостійного будівництва та остаточно визначилися з політичним устроєм і пріоритетами зовнішньополітичного розвитку. Незважаючи на відмінності в організації державного політичного устрою та території, в азіатському регіоні виокремилася два геополітичні лідери – Японія і КНР.

Система забезпечення державної безпеки й оборони сучасної Японії особлива з огляду на те, що держава не має офіційно національних збройних сил. Проте в інституційному апараті держави функціонує Міністерство оборони, яке адмініструє діяльність Сил Самооборони держави (фактично, Сили Самооборони виконують функції Збройних Сил, хоча офіційно військом не називається). Показовим є те, що

службовці Сил Самооборони не мають статусу військовослужбовців і формально вважаються державними службовцями. В управлінському відношенні, органами оперативними управління силами оборони є командування округів, яких у Японії нараховується 5 (п'ять). Командувачі округів підпорядковуються прем'єр-міністру держави, який відповідальний за вирішення питань у сфері національної безпеки і оборони.

Сили Самооборони формуються з тріади основних елементів – сухопутних, морських та повітряних сил [4]. Сухопутні сили складаються з 12 звичайних (піхотних) і 1 танкової дивізії, 2-ох змішаних бригад, 4 особливих (артилерійських) груп, 8 особливих (протиповітряних) груп, 1 десантна бригада, 1 танкова група, 1 вертолітна бригада. На озброєнні сухопутних сил є танки, 730 бронетранспортерів, важкі гармати, протитанкові та бойові вертольоти. Морські сили мають у розпорядженні ескортні кораблі, підводні човни, бойові кораблі, патрульні протикорабельні літаки, патрульні вертольоти. Повітряні сили озброєні здебільшого американськими бойовими літаками та наземною інфраструктурою забезпечення. За розрахунками спеціалістів, система адміністрування оборони Японії спрямована на оперативне відвернення морської, сухопутної і повітряної загрози вторгнення і порушення державного кордону. Враховуючи те, що Японія є острівною державою, наявного оборонного потенціалу достатньо для виконання відповідних завдань.

Враховуючи тісні інтегративні зв'язки системи оборони й системи забезпечення національної безпеки, японська система служб безпеки є більш складною і розгалуженою, аніж система оборони. Це зумовлено тим, що Японія є одним зі світових лідерів інноваційного ринку технологій, концентрує великий обсяг інтелектуального потенціалу та має значний обсяг зовнішньоекономічних зв'язків. Через це соціальна, безпекова і виробнича інфраструктура Японії є об'єктом уваги іноземних спецслужб. Значимо, що система адміністрування забезпечення національної безпеки розбудовувалася під загальним керівництвом спеціалістів із США. Організаційно-функціональна структура органів державної безпеки Японії складна й охоплює значну кількість органів і служб. Японія, без перебільшення, є азіатським лідером за кількістю розвідувальних органів. Так, лише офіційно у системі забезпечення національної безпеки функціонують Розвідувальний відділ Управління державної оборони, Штаб розвідки Управління державної оборони, Органи військової контррозвідки, Інформаційна радіорозвідка, Управління розвідки і аналізу при Міністерстві закордонних справ, Управління розвідки Сухопутних сил, Управління розвідки Повітряних сил самооборони, Оперативна розвідувальна команда Морських сил самооборони [5]. Крім цього, до органів забезпечення національної безпеки належить Інформаційно-дослідницьке бюро при кабінеті міністрів (аналітичний підрозділ, який концентрує і опрацьовує найважливішу інформацію, що становить розвідувальний інтерес), Японський науково-технічний центр (орган протидії промислового шпіонажу, науково-технічної розвідки), Управління розслідувань громадської безпеки при Міністерстві юстиції, Імміграційне управління при Міністерстві юстиції, Головне поліцейське управління, Бюро безпеки Державного поліцейського агентства. Адміністрування системи забезпечення національної безпеки Японії вирізняється ефективністю і відповідає інтересам держави як в азіатському регіоні, так і в контексті розвитку політико-економічних відносин в інших регіонах планети.

Поряд з Японією безперечним геополітичним і економічним «важковаговиком» Азії і світу є Китай, який за останні двадцять років став однією із найбільш потужних держав планети у військово-політичній сфері. На підтвердження цього говорить той факт, що сьогоднішній Китай є одним зі світових лідерів щодо витрат на оборону і національну безпеку. Так, якщо у 1991 р. республіка на оборону витратила 3,92 млрд дол. США, то через десять років у 2001 р. ця цифра збільшилася у чотири рази [6]. З 2007 р. Китай вийшов на другу позицію у світі за обсягами бюджетних асигнувань на оборону. У 2018 р. оборонні видатки становили 84,9 млрд. дол., що є найбільшою цифрою після США [7].

Китай за останні десятки років створив власну національну модель адміністрування національної безпеки і оборони, яка є ефективною, оригінальною і модель якої навряд можна запозичити іншій державі. Правовою основою адміністрування забезпечення національної безпеки і підтримання високого рівня обороноздатності Китаю є Закон КНР «Про державну оборону» (1997 р.), Закон КНР «Про національну оборону» (2002 р.), «Всезагальна концепція національної безпеки Китаю» (2009 р.), відомчі документи та інструкції [8, с. 413]. Серед перерахованих актів Закон «Про Державну оборону» 1991 р. найважливіший, оскільки визначає повноваження державних органів у сфері національної безпеки і закріплює основні адміністративно-правові форми взаємодії суб'єктів військового управління під час виконання цих завдань (зокрема, створення спільних координаційних нарад військових і цивільних органів, співробітництво військових відомств). Водночас, як зазначає В. Ліпкан, незважаючи на те, що сучасний Китай є мирною державою, значна увага приділяється мобілізаційній роботі, налагодженню максимальної ступеня сумісності

військово-оперативних можливостей з переходу за необхідності з мирного у воєнний стан [9]. Сучасна система забезпечення національної безпеки Китаю розвивається шляхом інтенсифікації технічної досконалості засобів озброєння, а також підготовки висококваліфікованого особового складу.

Основним суб'єктами військового управління, до компетенції яких належить керівництво силами безпеки і оборони республіки, є Міністерство державної безпеки КНР та Центральна військова рада КНР. У корпоративних актах зазначених органів міститься перелік потенційних небезпек та загроз державній безпеці, а також наведено їх характеристику.

Зокрема, моделі адміністрування національної безпеки Китаю притаманні такі характерні ознаки:

а) у державі на формально-юридичному рівні не існує уніфікованої концепції національної безпеки й оборони. Пріоритети у зазначеній сфері визначаються політичними програмними документами – рішеннями з'їздів правлячої комуністичної партії, постановами пленумів, документами Центральної військової комісії Центрального Комітету партії, Центральної військової ради і Державної ради КНР. Офіційне викладення базових засад основних питань національної безпеки міститься у виданні Державної Ради КНР, яке має назву «Національна оборона Китайської Народної Республіки» [10];

б) національна модель забезпечення державної безпеки й оборони не передбачає залучення іноземних партнерів або союзників, розрахунок робиться винятково на власний потенціал, використання всіх можливостей задля захисту національних інтересів, проведення незалежної зовнішньої політики, неучасть у військово-політичних блоках;

в) у Китаї постулатом адміністрування національної безпеки і оборони є те, що національна безпека визначається економічною, науково-технічною, суспільно-моральною могутністю, а також військовими можливостями і внутрішньополітичною стабільністю. Найважливіше значення надається промислово-економічному потенціалу держави, залучення іноземних інвестицій та інвестування в зарубіжні держави, що робить військову конфронтацію з Китаєм не вигідною і сприяє добросусідству;

г) найважливішою безпековою гарантією стабільності для Китаю є недопущення локальної війни в азіатському регіоні, а у разі загрози розв'язання такої – щонайшвидше реагування національних збройних сил з придушення ймовірної небезпеки. Задля цього збройні сили повинні постійно підвищувати свою маневреність, вишкіл і вдосконалювати військовий менеджмент;

д) забезпечення системи національної безпеки й обороноздатності Китаю характеризується значним впливом офіційної державної комуністичної ідеології на управління силами безпеки й оборони. Особливо це відображається на кадровій роботі з офіцерами безпеки і військовослужбовцями, які повинні мати належний рівень політичної обізнаності задля прийняття правильних рішень під час виконання професійних обов'язків. Таким чином досягається стан, коли «у мирний час армія не повинна змінювати свій колір, а у військовий час перемогти ворога».

Поряд із японським та китайським досвідом вважаємо доцільним акцентувати увагу на специфіці адміністрування забезпечення національної безпеки й обороноздатності однієї із найбільш економічно розвинених держав Азіатського регіону – Південній Кореї. Історично Південна Корея є одним із найголовніших союзників США в Азії. Після війни з Північною Кореєю у 1953 р., коли питаннями зовнішньої оборони держави формально опікувалася ООН, Південна Корея і США підписали двосторонню угоду про взаємну оборону. Після цього формування власного сектора безпеки й оборони Південної Кореї відбувалося, фактично, фахівцями США. У листопаді 1954 р. Південна Корея і США підписали Угоду про військову та економічну допомогу. Згідно з угодою, тодішні оперативні командні повноваження було замінено повноваженнями оперативного управління [11]. Пізніше, у 1970-х роках остаточно було сформовано спільну із США політику адміністрування безпеки й обороноздатності. Її сутність полягає у тому, що Південна Корея на сьогодні утримується від прийняття самостійних стратегічних рішень у міжнародних відносинах, які формуються навколо регіональної безпеки на Корейському півострові. Крім того, Південна Корея практично не має системи національної розвідки, тому у цій сфері залежить від компетенції відповідних органів США в галузі розвідки та контролю над безпековою ситуацією. Відповідно, адміністрування забезпечення розвідувальної діяльності в аспекті національної безпеки здійснюється в обмежених формах і зводиться до організації навчання військового персоналу, організаційне супроводження діяльності американських військових підрозділів, розвитку і впровадження інноваційних технологій та новітніх технологічних розробок у систему національної безпеки й обороноздатності.

Південна Корея активно розвиває власні збройні сили, які доволі чисельні. Війська поділяються на діючі та резервні. У структурі збройних сил виокремлюються сухопутні війська, ВМФ, ВПС, корпус морської

піхоти. Особливий інтерес викликає підрозділ армії США, у якому проходить службу 1800 чоловіків – громадян Кореї «KATUSA». Керівництво армією і підрозділами здійснюється за американським зразком.

Висновки. На сьогодні у розвинених державах Азії адміністрування забезпечення національної безпеки й оборони здійснюється розгалуженою системою органів військового управління. Серед них найбільш важлива діяльність збройних сил держави або інституцій, які виконують їх функції (у випадку Японії). Доктринальна розробка вітчизняними науковцями моделей адміністрування національної безпеки й обороноздатності Японії, Китаю. Південної Кореї буде сприяти накопиченню наукової інформації задля реформування національної системи забезпечення державної безпеки й оборони України. Відповідно, перспективним напрямом наукової розробки є вироблення пропозицій щодо запозичення і впровадження зарубіжного досвіду у національну практику функціонування сектору безпеки і оборони.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»: Указ Президента України від 14.03.2016 р. № 92/2016. *Офіційний веб-сайт Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016> (дата звернення 25.05.2019).
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегічний оборонний бюлетень України»: Указ Президента України від 06.06.2016 р. №240/216. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137/> (дата звернення: 22.05.2019).
3. Тищенко М. М., Богуцький В. В., Григоренко Є. І. Військова адміністрація : навч. Посіб. / за заг. ред. М. М. Тищенка. 2-ге видання, переробл. та доповн. Харків : Право, 2014. 364 с.
4. Японія – країна вранішнього сонця. *Національна безпека*. URL: <https://sites.google.com/site/yponiaorlova/home/6-politika/nacionalna-bezpeka> (дата звернення: 21.05.2019).
5. Fleet Intelligence Command. FAS. URL: <https://fas.org/irp/world/japan/fic.htm> (дата звернення: 29.05.2019).
6. China Military Budget. URL: <http://www.chinatoday.com/arm/index.htm#china.military.budget> (дата звернення: 27.05.2019).
7. Китай збільшить військовий бюджет до \$175 мільярдів. Сайт інформаційного агентства «Уніан». URL: <https://economics.unian.ua/other/10030610-kitay-zbilshit-viyskoviy-byudzheth-do-175-milyardiv.html> (дата звернення: 22.05.2019).
8. Шевченко М. М. Еволюція поглядів китайського керівництва на характер загроз національній безпеці. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. № 2. С. 410–417.
9. Ліпкан В. А. Національна безпека України: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2009. 576 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-8342.html> (дата звернення: 27.05.2019).
10. Белая книга «Национальная оборона Китайской Народной Республики». URL: <http://www.abirus.ru/content/564/623/631/11307.html> (дата звернення: 03.06.2019).
11. Перелигін Є. Корейські уроки політики безпеки. Сайт ZN.UA. URL: <https://dt.ua/internal/koreyski-uroki-politiki-bezpeki-.html> (дата звернення: 05.06.2019).

References

1. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 4.03.2016 «Pro Kontseptsiiu rozvytku sektoru bezpeky i oborony Ukrainy»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14.03.2016 [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated March 4, 2016, «On the Concept of Development of the Security and Defense Sector of Ukraine»: Decree of the President of Ukraine from 14.03.2016] No 92/2016. *Official web-portal of Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016> [in Ukrainian].
2. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy «Pro Stratehichniy oboronnyi biuletyn Ukrainy»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 06.06.2016 [About the decision of the Council of National Security and Defense of Ukraine «On the Strategic Defense Bulletin of Ukraine»: Decree of the President of Ukraine dated 06/06/2016] No 240/216. *Official website of the President of Ukraine*. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137> [in Ukrainian].
3. Tyshchenko, M. M., Bohutskiy, V. V., Hryhorenko, Ye. I. (2014). *Viiskova administratsiia [Military administration]: navch. posib: za zah. red. M. M. Tyshchenka. 2-he vydannia, pererobl. ta dopovn.* Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

4. Yaponiia – kraina vranishnoho sontsia [Japan – country of the morning sun]. *Natsionalna bezpeka – National Security*. Retrieved from <https://sites.google.com/site/yponiaorlova/home/6-politika/nacionalna-bezpeka> [in Ukrainian].
5. Fleet Intelligence Command. FAS. Retrieved from <https://fas.org/irp/world/japan/fic.htm> [in Ukrainian].
6. China Military Budget. Retrieved from: <http://www.chinatoday.com/arm/index.htm#china.military.budget> [in Ukrainian].
7. Kytai zbilshyt viiskovyi biudzheth do \$175 miliardiv. Sait informatsiinoho ahentstva «Unian» [China will increase its military budget to \$ 175 billion. The site of the information agency «Unian»]. Retrieved from <https://economics.unian.ua/other/10030610-kitay-zbilshit-viyskoviy-byudzheth-do-175-milyardiv.html> [in Ukrainian].
8. Shevchenko, M. M. (2012). Evoliutsiia pohliadiv kytayskoho kerivnytstva na kharakter zahroz natsionalnii bezpetsi [Evolution of the views of the Chinese leadership on the nature of threats to national security]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia – Actual problem of state ruling*, 2, 410-417 [in Ukrainian].
9. Lipkan, V. A. (2009). *Natsionalna bezpeka Ukrainy [National Security of Ukraine]: navchalnyi posibnyk*. Kyiv: KNT. Retrieved from <http://politics.ellib.org.ua/pages-8342.html> [in Ukrainian].
10. Belaya kniga «Natsionalnaya oborona Kitayskoy Narodnoy Respubliki» [White book «National Defense of the People's Republic of China»]. Retrieved from <http://www.abirus.ru/content/564/623/631/11307.html> [in Ukrainian].
11. Perelyhin, Ye. (2019). Koreiski uroky polityky bezpeky [Korean Security Policy Lessons]. ZN.UA Retrieved from https://dt.ua/internal/koreyski-uroki-politiki-bezpeki-_.html [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 18.06.2019.